

Despre justiția în România. De ce unele segmente ale justiției din România nu sunt încă „mai” independente?

1. Un subiect sensibil și dificil de măsurat

Calitatea actului de justiție din România (inclusiv independența sa) este, desigur, un aspect sensibil și dificil de evaluat.

În primul rând, subiectele ce țin de interesul general se dezbate larg rar la noi (fiind destule cazuri de despartiri și împacari ale unor cupluri mondene analizate public mult mai detaliat). Or, simpla lipsa de exercițiu îngreunează obiectivismul și concentrarea pe substanță.

În al doilea rând, este clar din mass-media că mai orice discuție în România pe teme legate de justiție tinde, de ani buni, să fie intens politizată, patimașă și văzută suspicios. Aceasta, deși ar trebui să fie la fel de clar că subiectivismul împinge orice dezbateră departe de înșăși filozofia pe fond a subiectului și îngreunează sau face imposibile rezolvarile de la sine.

În al treilea rând, calitatea unui sistem de justiție (inclusiv independența sa) este dificil de apreciat obiectiv și nu doar în România. Ar fi cel puțin 6 motive principale (unele acționând în sensuri contrare):

1. Rezultatele sistemului de justiție nemulțumesc natural un număr mare de persoane. Astfel, în procesele civile/comerciale, aproximativ 50% dintre părți pierd cvasi-inerent litigiile în care sunt implicate, iar în procedurile penale și cele de contencios administrativ se poate „câștiga”, de multe ori, maxim ce se avea deja (de exemplu, iertarea de vreo sancțiune).

Chiar dacă nu mai continuă procesul, [1] o parte din persoanele respective sunt tentate să dea vina pe altceva decât pe substanța dosarelor.

La noi, acest aspect este exacerbât de fondul de încredere scăzută în autorități înfiripat în secole și exacerbât de perioada comunistă (nici perioada de după neajutând prea mult).

2, Ca reflex uman-profesional sau pentru a nu da idei cu privire la propriul rol în pierderea unor procese, unii juriști pot fi tentați să-și încurajeze angajatorii sau clienții să creadă în teorii conspiraționiste sau „macar” în lipsa de atenție a instanței și în cazuri în care nu ar fi un motiv solid pentru aceasta.

Pentru cei fără cunoștințe juridice, a auzi explicații de acest tip de la persoane presupuse a fi înțelese ce s-a

întâmpat și a știi ce vorbesc, poate genera convingeri de termen lung. Astfel de convingeri tind să fie generalizate și să fie împărtășite și cunoscuților.

Și aici, numărul unor astfel de situații în România este probabil relevant mai mare (pro-rata) decât în țările nordice, de pildă.

3. Independența unui sistem de justiție este dificil de măsurat statistic. De exemplu, dacă din 100 de dosare în 95 câștiga cine avea dreptate, dar din cele 5 în care cel care avea dreptate a pierdut, în 1 se facuseră presiuni din exterior, este probabil mult mai aproape de adevăr să spui că 20% din sistemul de justiție respectiv **nu** e independent, decât că 95-99% este independent.

Cu alte cuvinte, independența unui sistem de justiție se vede cu adevărat în cazuri cu miza personală sau politică, nu în cele fără miza. Or, miza este dificil de decelat în destule cazuri, putând merge de la prejudecăți de rasă, până la telefoane “oculte” sau aflarea unor rude sau prieteni în situații similare.

4. Chiar o justiție cu totul independentă poate fi oarecum manipulată din perspectiva macro dacă alte segmente ale statului respectiv nu sunt independente. De exemplu, dacă o autoritate controlează „la ordin” doar anumite societăți comerciale, decizia finală a justiției poate fi corectă pe fond, fără ca acțiunea statului de administrare a dreptății să fie, de fapt, echitabilă și nediscriminatorie pentru societate ca ansamblu;

5. De asemenea, legislația și justiția fiind la baza edificiului democratic, reflexul este de a nega sau minimaliza cu totul orice probleme, mai ales cele care nu ar părea cazuri izolate pentru a proteja legitimitatea a ceea ce face statul. Se supra-folosește și ideea că deciziile judecătorești nu se comentează, ceea ce, desigur, e legitim, doar atât timp cât actul de justiție „nu sare calul”;

6. Nu în ultimul rând, pentru că scandalurile sau cazurile extreme tind să aibă o mediatizare mult mai mare decât restul, percepțiile de pondere pot fi distorsionate destul de ușor.

Problema este că și percepțiile, de la un punct, pot genera comportamente și chiar politici publice în sine. De aceea și este important pentru un stat, de fapt, să asigure platforme unde orice deficiențe să poată fi discutate deschis și constructiv, precum și să ia măsuri pentru a reduce baza speculațiilor.

[Descopera oportunitățile de recrutare de pe LegiTeam! GRATUIT.](#)

2. Elemente majore pentru calitatea (și independența) justiției dintr-o țară

Nu numai ca subiectul este complex de evaluat, dar nici perspectivele de analiza nu întrunesc unanimitate. Cred, însa, ca pe lângă sedii decente, infrastructura IT adecvata, arhive fara bacili Koch, etc, calitatea justiției depinde în orice țara în principal de:

1. Calitatea legislației de pus în aplicare;
2. Buna pregatire tehnica a celor care contribuie la asigurarea respectarii legilor;
3. Numarul persoanelor implicate în administrarea justiției raportat la nevoi; și
4. Conduita persoanelor respective, aceasta putând fi influențata de factori precum:
 - a. nivelul de remunerație/statut;
 - b. posibilitățile obiective (legislative) de intruziune potențiala din partea unor actori din afara sistemului de justiție;
 - c. înțelegerea efectiva a ce este permis și ce nu deontologic (și de ce);
 - d. experiența personala, inclusiv educaționala și culturala;
 - e. taria de caracter și structura psihologica individuala;
 - f. obișnuința culturala de intervenție din partea unor actori din afara sistemului de justiție (de exemplu, politicul);
 - g. presiunea mass-media, etc.

Adica, daca dam la o parte componenta logistica, justiția ține de legislație și de oamenii implicați în administrarea dreptății.

Despre legislație am discutat deja în linii mari în articolul anterior, cele de mai jos concentrându-se pe aparatul și actul de justiție (subiectul fiind vast, doar în privințe considerate de importanța majora).

În sensul acestui articol, prin aparatul de justiție, nu trebuie înțeleasa doar partea de magistratura. De exemplu, fara sprijinirea calității (inclusiv prin nivelul de salarizare și modul de recrutare), numarului de posturi și modernizarii tehnice în poliție, sunt multe situații în România importante pentru cetățeni care nu se vor putea rezolva optim de procurori sau judecatori mulți ani de acum încolo. De asemenea, aceleași aspecte sunt relevante și la nivelul serviciilor secrete în cazurile în care acestea au un rol în partea de dovedire a unor încălcari ale legii.

3. Problemele punctului de plecare al României la momentul decembrie 1989

Intrând în analiza efectiva, aș începe, ca și cu alte ocazii, tot cu punctul de intrare în capitalism. Trebuie înțeles ca România a intrat în noul model socio-politic și economic cu 3 probleme majore în ceea ce privește subiectul în discuție (fara sa fie vina celor din sistemul de justiție în sine):

1. Personalul implicat în justiție la modul mai general era sub-dimensionat pentru ce urma (complexitatea și diversitatea a ceea ce se poate face într-o societate libera și o economie de piața fiind mult mai mari decât cele dintr-un stat comunist).
2. De asemenea, personalul respectiv nu avusese ocazia sa studieze în școala/facultate o buna parte din ramurile de drept care erau inerente unei economii de piața. Erau destui juriști foarte buni, doar ca deficitul în numeroasele zone noi de drept nu avea cum sa nu duca dupa 1989, cel puțin în acele zone, la cazuri de

interpretari eronate și acolo unde textul normativ era bun.

3. Aparatul de lucru implicat în justiție era obișnuit să fie subordonat politicului.

Cu privire la acest ultim aspect, este important de înțeles că statul comunist era unul politizat prin natură, toate ramurile activităților sale fiind subsumate doctrinei oficiale.

Pentru că „ieșirea din front” din punct de vedere politic era un aspect foarte grav în perioada comunistă, contracararea sa era o linie majoră și prioritară de acțiune.

Pe cale de consecință, la nivelul multor persoane din autoritățile de forță și justiție s-a creat în comunism un reflex de a considera normală sancționarea cuiva care se poziționa contra direcției partidului/conducerii (atât în cadrul sectorului de stat, cât și față de cel privat).

Dincolo de circumstanțe, procesul soților Ceaușescu oferea o mostră destul de clară a modului de raportare la statul de drept în situații politizate al unei bune părți din justiția de la 1989.

Pentru cititorii care ar fi contrariați de folosirea acestui exemplu, precizez că nu e vorba de a pune sub semnul întrebării rolul nociv al cuplului respectiv pentru punctul în care ajunsese România în 1989. Mă refer la faptul că organizatorii „procesului” și participanții nici măcar nu au realizat că probele admise, modul de administrare al acestora, durata procesului și prestația oarecum hazlie a avocatului „apararii”, spuneau simbolic multe despre cum destui erau tentați să se poziționeze dacă venea „ordin de la centru”.

Nu trebuie ignorat nici faptul că punctul de pornire în democrație includea, cvasi-inerent, și destui magistrați care aveau ei înșiși dosare pentru a fi ținuti sub „control”. Lasând la o parte discuțiile din mass-media despre ce ar fi sau nu ar fi în arhiva SIPA, din punct de vedere logic, a ne imagina că milioane de români au avut dosare, dar cei care trebuiau să asigure, la nevoie, punerea lor la respect au avut vreun tratament preferențial, pare naiv.

Cu alte cuvinte, erau numeroși oameni decenti, dar dacă se primea o cerere de la „conducere”, reflexul mergea în direcția acomodării (pentru a fi evitate consecințe).

Trecutul de mai sus a făcut că tentațiile din ultimii 30 de ani de folosire politică a unor segmente din aparatul de administrare a dreptății în România să cadă pe un sol cultural mai fertil decât în alte țări.

4. Cum a evoluat aparatul de justiție?

4.1 Faza empirică din prima decada

Am subliniat într-un articol anterior că legislația din România a suferit bulversări colosale în ultimii 30 de ani, volumul de legislație și de modificări fiind uriaș.

Pe partea de decizii judecătorești, în prima decada, factorii de plecare au jucat din plin, fiind și agravați de creșterea și diversificarea masivă a cauzisticii.

Instanțele de judecată aveau o dificultate obiectivă în a asigura o calitate înaltă a administrării dreptății din cauza haosului legislativ și pe fondul menționat mai sus. Până să se conștientizeze la nivelul întregii țări problemele de claritate și interpretare unitară, cadrul legislativ se și modifica.

Numarul magistraților a și intrat rapid în decalaj față de volumul și varietatea foarte mare a cazurilor determinate de transformările respective și de numeroasele politici publice eronate. După cum menționăm cu o altă ocazie,

doar legile proprietății au generat câteva sute de mii de procese pe an o buna perioada. Acest aspect a pus o presiune suplimentara pe nivelul mediu de calitate.

Raspunsul statului cu privire la gradul de încarcare cu dosare a fost pagubos mulți ani prin relaxarea criteriilor de acces în sistemul de justiție. Aceasta a marit, în prima faza, ponderea celor care erau mai puțin pregătiți sau erau mai tentați sa se uite în ochii părților decât în dosare.

Situația a fost complicata și de întârzierea de adaptare a formarii magistraților, începând cu curricula facultăților, precum și de rapiditatea cu care au aparut numeroase noi ramuri de drept în contextul trecerii de la comunism la capitalism.

Durata lunga a proceselor, combinata cu succesiunea rapida în timp a multor acte normative, a adaugat la complexitate.

Nu în ultimul rând, erodate de inflația foarte mare din prima decada, salariile din domeniu au scazut semnificativ în termeni reali pe toata linia (maririle fiind sub-calibrate).

Moștenirea culturala, pregnanta inițial și stimulata de evoluțiile politice din România și de fondul de mai sus, a marit artificial ponderea de decizii ciudate, stimulând acte de corupție și ale comportamente compensatorii, fiind și greu de comparat cazuri și decizii judecatorești între ele.

Și pentru aceasta perioada inițiala, cele de mai sus nu înseamna ca personalul implicat în administrarea dreptății anterior nu includea numeroși membri de mare ținuta profesionala, ci ca ponderea în total a celor defictar pregătiți și receptivitatea spre subiectivism în cazul unui „*ordin de la centru*” sau a vreunui telefon prietenesc erau semnificativ mai mari, raportat la prezent.

[Intra pe portalul de concurența pentru mai multe articole referitoare la proiectele avocaților din aceasta arie de practică](#)

4.2 Factorii cheie care au condus la echilibrarea sistemului și creșterea masiva a calității și independenței justiției

8 factori principali (unii derivând parțial din alții) au contat în creșterea masiva a calității și extinderea gradului de independența a justiției:

1. Majorarea semnificativa a salariilor din magistratura, aduse în buna parte peste nivelul salariului mediu din țările dezvoltate din UE, precum și creșterea salariilor din poliție (acestea din urma fiind erodate mai mult ulterior);
2. Extinderea examenelor naționale exigente (inclusiv în contextul înființării Institutului Național de Magistratura) ca filtre pentru intrarea în magistratura, dar și instituirea unor programe de formare continua mai diversificate;

Factorii de mai sus au fost esențiali și merg mâna în mâna.

3. Procesele de aderare la NATO și Uniunea Europeană și o serie de obligații implicate de calitatea de membru la organizațiile respective, precum și presiunile internaționale aferente care au redus posibilitățile politice locale de intruziune și au împins spre o armonizare de practici și jurisprudență în multe zone;
4. Instituirea în mare măsură a principiului alocării aleatorii a dosarelor (unele aspecte fiind cam opace în prezent);
5. Așezarea cât de cât a legislației și numărului de magistrați, aceasta facilitând o stabilizare a jurisprudenței (mai ales în zonele legate de acquis-ul comunitar), precum și o mai mare vizibilitate pentru deciziile flagrante (acestea devenind mai greu de dat);
5. Cu caracter mai general, trecerea pur și simplu a timpului, permițând creșterea în experiența și coerența;
7. O mare parte a luptei anti-corupție (despre unele derapaje și aspecte care pot avea efect contrar, a se vedea secțiunea de mai jos, urmând a discuta mai pe larg cu o altă ocazie);
8. Parțial, oportunitățile de pensionare anticipată, permițând înlocuiri mai rapide și vaste de generații (aici, efectele negative fiind însă în prezent mult peste cele pozitive).

4.3 Factori principali de stagnare și chiar regres. De ce nu sunt în prezent unele segmente din justiția română „mai” independente?

De un număr de ani, sistemul de justiție a intrat într-o fază de stagnare și chiar de regres, în primul rând ca independență.

Motivul fundamental a ținut, cred, de reechilibrarea de forțe și acutizarea luptei dintre unele segmente ale elitei de facto din România, crescând miza influențării actului de justiție.

Au fost lansate măsuri de natură să conducă la reducerea numărului de persoane din aparatul de justiție, scăderea gradului mediu de experiență, reducerea mijloacelor de dovedire a încălcarilor legii, reducerea posibilităților de punere în executare a actului de justiție, creșterea subiectivismului promovării pe funcții de conducere, „talibanizarea” unor poziționari și timorare.

Majoritatea au fost promovate de cercuri politice de stânga, dar ar fi o eroare să se vadă tentații de control al justiției doar acolo, unele aspecte având vectori mixti.

Aș vedea 8 modalități principale prin care aceste dezechilibre s-au pus în mișcare.

4.3.1 Pensionările anticipate în poliție, magistratura și servicii secrete

În esență, prin mai multe prevederi legislative (nu doar una) s-a oferit posibilitatea ieșirii la pensie polițiștilor, magistraților și personalului din servicii secrete la o vârstă mult mai mică decât standard.

Este, practic, vorba de posibilitatea de a pleca cu pensii foarte atractive după 25 sau chiar 20 de ani de vechime, ceea ce duce potențial la pensionari la 45-48 de ani (nu discut aici pensiile în sine, acestea privind o situație “post-sistem”). Unele măsuri a căror intrare în vigoare a fost amânata pentru moment, ar agrava și mai mult situația.

Deși este ceva evident dezechilibrat față de contribuțiile sociale achitate și față de multe alte categorii profesionale din România, este greu de refuzat la nivel individual (și ar fi așa nu doar în România).

Este, însa, foarte important de înțeles ca, din perspectiva unui stat și al interesului general, astfel de masuri conduc automat în justiție la:

1. O bulversare mult mai frecventa și ampla a actului de justiție curent, numeroase investigații și completuri judecatorești fiind date peste cap de plecări premature la pensie;

2. Încarcarea excesiva a celor ramași în sistem cu noi cazuri (România neputând substitui profesionist plecări de astfel de magnitudini și orice rabat de la calitate riscând sa ne duca înapoi cu decenii). Aceasta duce, în pasul doi, la:

a. creșterea masiva a duratei de reacție (și așa sub optim) a societății la încălcări ale legii sau contractelor.

În prezent, de exemplu, **primul termen** la Înalta Curte de Justiție și Casație (care în prezent este supra-încarcata) se fixeaza frecvent la peste 1,5 ani de la cerere.

Or, daca se întârzie mult reacția justiției la diverse situații, iar în destule cazuri se va pierde chiar ocazia de sancționare din motive de prescripție (dincolo de impactul supra-aglomerării asupra calității actului de justiție), actele antisociale și nerespectarea contractelor și a legilor sunt încurajate la nivelul întregii țari.

b. scaderea calității medii a actului de justiție, magistrații având mai puțin timp pentru analiza;

c. teama de expunere pentru erori (sub presiunea numarului foarte mare de lucrari de analizat și redactat, etc) și, implicit, timorare;

3. O reducere a nivelului mediu de experiența practica juridica, cu mulți magistrați plecând în floarea experienței;

4. O piramida de vârsta suboptimala. România a cunoscut în ultimii 30 de ani destule exemple în sensul ca vârsta nu aduce înțelepciunea, dar, de principiu, o piramida de vârsta în justiție nu prea departe de cea a societății este importanta pentru echilibrul acesteia din urma și al actului de justiție în general.

5. Creșterea ponderii în justiție a celor mai implicați subiectiv în „lupta” segmentelor de elita de facto, aceștia fiind mai puțin probabil sa foloseasca posibilitățile de pensionare respective.

4.3.2 Limitarea posibilităților de intrare în magistratura

În primul rând, numarul de posturi scoase la concursurile naționale (inclusiv INM) a fost aproape „tradițional” sub necesar. Or, de mulți ani de zile, concurența la concursurile naționale pentru posturi de magistrat este foarte mare.

Aceasta ar permite marirea cu 50% sau chiar dublarea numarului de posturi scoase la concurs fara afectarea relevanta a standardului de calitate a selecției.

În al doilea rând, s-a decis lungirea studiilor Institutului Național al Magistraturii de la 2 ani la 4 ani, aceasta dupa absolvirea anterioara a altor 4 ani la o facultate de drept. Aceasta este o masura evident în defavoarea interesului general. Nu numai ca ar agrava artificial sub-popularea justiției, dar ar diminua și atractivitatea carierei de magistrat pentru cei care nu vor fi pregatiți sa aștepte perioade mai potrivite pentru formarea neurochirurgilor și asta în afara instanței propriu-zise.

Este destul de clar ca masurile de la punctele de mai sus fac parte dintr-un plan de reducere a forței justiției prin plasarea acesteia într-o poziție cu un nivel numeric al resurselor umane mult decalat față de nevoile societății.

Aceasta în condițiile în care gradul de încărcare cu cazuri pe judecător și procuror în România este mai mult de dublu față de media europeană. [2] Desigur, aici ar fi necesară o discuție metodologică mai largă pentru a nu compara mereu cu pere, dar gradul de încărcare este clar excesiv.

4.3.3 Extinderea numirilor pe posturi de conducere pe baza de concurs cu temeuri ambigue și frecvent non-juridice sau prin interimat

Examenele de grad rămân exigente, dar majoritatea promovărilor în funcții efective de conducere în sistemul de justiție au loc pe baze incredibil de puțin obiective. Cu excepția mapei profesionale, în multe cazuri e vorba de interviuri, proiecte de management, etc.

Aceste aspecte nu au legătură cu calitatea punctuală a unuia sau altuia, dar mecanismele în sine sunt anormale și nu au cum să ducă, statistic, la rezultate optime pentru interesul general.

Mai mult decât atât, sunt foarte multe numiri pe posturi de conducere pe baza de interimat.

Nu e vorba doar de magistrați. Numeroase situații de interimat sunt întâlnite, de exemplu, și în structurile Ministerului Afacerilor Interne.

Astfel de mecanisme împing persoanele în cauză să fie mai concentrate pe lanțul ierarhic și pe relații personale subiective și pe ce se va întâmpla în viitor, decât pe a-și face bine și echidistant treaba în timpul mandatului curent.

De asemenea, aceste abordări cresc riscul de delegitimare a funcției de conducere și de descurajare a meritocrației.

Partea bună a celor de mai sus este aceea că marea masă a aparatului de justiție este suficient de puternică și independentă pentru a face necesară segmentarea din elita politică în lupta împotriva măsurilor extreme de cvasi-numire directă pe funcții.

Partea negativă este că aceste modalități pot afecta ponderea de independență tocmai la vârf și distorsionează reperele de urmărit de masa membrilor aparatului de justiție pentru promovare. Riscul este să fie pervertită însăși baza simbolică care trebuie să rămână larg majoritară și esențială într-un stat de drept.

[Citește și](#)

→ [Cum lucrează avocații in-house din marile companii private | Laura Rudnyanszky, Country Privacy Lead - Teleperformance Group, lider mondial în această industrie](#)

4.3.4 Neremedierea promptă a aspectelor constatate prin decizii ale Curții Constituționale, lăsându-se goluri legislative care grevează eficiența actului de justiție.

Acesta este un aspect care ține mai mult de legiuitor. Nerezolvarea aspectelor respective a descurajat cu caracter mai larg diligența aparatului de justiție.

Aș menționa, totuși, ca unele încercări de remediere au fost. Doar ca fiind însoțite și de „cadouri otravite” legislative, poziționările au fost în general de respingere în bloc, de teama sa nu se piarda controlul pe forma finala.

4.3.5 Abordarea evident politizata a subiectului, inclusiv prin inițiative legislative frecvente menite sa intimideze magistrații sau sa le ia din eficacitate sau prin poziții la nivelul demnitarilor statului cu dimensiuni clare politice

Pentru o trecere în revista a unor episoade relevante din ultimii ani, este utila lectura Raportului MCV [3]pe 2019, a raportului Greco [4] sau a Avizelor Comisiei de la Veneția [5] privind OUG 7/2019 de modificare a legilor justiției și pe modificările la Codul penal si Codul de procedura penala.

Politizarea respectiva a redus gradul de implicare în politici publice a segmentelor mai moderate, chiar daca mult mai numeroase.

4.3.6 Unele derapaje din cadrul sistemului de justiție, inclusiv la nivelul luptei anti-corupție

Sunt un susținator ferm al combaterii corupției, dar aceasta nu ma împiedica sa observ ca, pe lângă rolul pozitiv masiv al acesteia, au fost și cazuri cu derapaje evidente din perspectiva oricarui jurist onest și cât de cât informat, un caz notoriu fiind cel al procurorului Negulescu. Dincolo de factura morala a persoanelor acuzate de procurori în dosarul de la care s-a plecat, mesajul care transpare este foarte simplu – au existat cazuri de fabricare de probe și pot sa mai fie.

Mai mult decât atât, daca cineva considera ca astfel de cazuri ar exista într-un singur județ sau ca își încearca cineva puterile direct la nivel politic pentru prima data, este foarte probabil sa fie naiv.

Nu trebuie, deci, în nici un caz sa se inverseze conspiraționist ponderile, dar a nega ca astfel de cazuri exista este contraproductiv și nepotrivit.

Trebuie înțeles foarte bine ca episoade de „sarit calul” în justiție înca sunt cvasi-inevitabile în România din doua motive principale.

În primul rând, orice „lupta” reduce spațiul pentru principii, pe ideea enunțata elocvent de fostul campion mondial la box, Mike Tyson, ca „toata lumea are un plan pâna primește un pumn”. [6] Or, daca o persoana ajunge într-un meci de box cvasi-permanent, se adapteaza pâna la urma și ajunge sa dea și ea pumni cât poate, unii ajungând sub centura adversarului. Apare și teama ca daca lasa garda jos, ca sa mai discute, risca sa fi facuta KO tocmai atunci.

Justiția fiind principalul mod în lumea actuala (pe lângă diverse controale la ordin) în care poți afecta grav un adversar politic sau economic, tentația de a încerca sa controlezi cât mai mult din ce se întâmpla devine naturala și, chiar daca ponderile variaza mult, nu privește doar un partid politic, mai ales pe fondul conflictului neterminat de 30 de ani al elitelor de facto românești.

Al doilea motiv rezulta din simpla combinatie a activității unor instituții care lucreaza mult mai frecvent pe baza de șinte, cum sunt serviciile secrete, cu unele care ar trebui sa plece strict de la fapte și de acolo sa gaseasca vinovații, cum sunt procurorii.

Desigur, eficiența luptei anti-corupție a crescut semnificativ în acest mod și ideea nu este de a se renunța la sprijinirea acțiunii statului prin toate resursele sale, inclusiv din serviciile secrete. Atât politica publica în sine, cât și instituțiile respective, trebuie, însa, sa fie mult mai atente decât de obicei la partea de mecanisme de verificare

și echilibre, macar din motivul inherent menționat mai sus.

Or, la noi, pe fondul luptei în desfășurare, abordările mai degraba au pendulat între negare cvasi-integrala a oricarui exces și generalizari menite sa „arunce copilul cu apa din copaie”.

Prima abordare (deși de înțeles din perspectiva ponderilor relativ scăzute și a interesului mai larg promovat) nu doar ca a permis victimizari excesive, dar – coroborata cu numarul mare de dosare penale inițiate chiar fața de magistrați – a generat o neliniște la nivelul multor segmente moderate din aparatul de justiție cu un fundament în buna parte legitim, aspect care trebuie avut în vedere echilibrat și constructiv.

În aceasta ultima privința, nu se poate ignora cu totul ca în conformitate cu datele DNA [7], în perioada 1 septembrie 2002 – 11 octombrie 2018, pe rolul Direcției Naționale Anticorupție au fost înregistrate un numar total de 5.854 de cauze penale care vizau presupuse fapte de corupție savârșite de magistrați. Dintre acestea, un numar de 655 de dosare au fost constituite ca urmare a unor sesizari din oficiu.

Dintre acestea, numarul total de investigații privind magistrații înregistrate la DNA în perioada 1 ianuarie 2014 – 30 iulie 2018 (4 ani și 7 luni) a fost de 2.396, dintre care puțin peste 245 au fost sesizari din oficiu.

Aceste din urma date au fost publicate ca un contra-argument la afirmațiile unui fost ministru al justiției ca s-ar fi pus presiune pe magistrați și ca majoritatea acestora ar fi fost vizați. Prin prisma celor de mai sus, datele fostului ministru respectiv erau evident exagerate, dar și explicația pare ceva de genul ca nu e adevarat ca s-ar fi umblat cu freza dentara la majoritatea dinților cuiva pentru ca s-a umblat doar la o treime.

Practic în medie în fiecare zi din cei 16 ani respectivi s-a înregistrat câte un dosar penal cu privire la un magistrat din România. În cei 4 ani și 7 luni, peste 32% din magistrații țării au facut obiectul analizei într-un dosar penal (procentul de judecatori fiind probabil mai mare).

Desigur, orice plângere penala da naștere automat unui dosar de urmarire penala. Așadar, cifrele trebuie puse în perspectiva. Totuși, pe lângă faptul ca se pot formula și provoca foarte ușor astfel de plângeri în România, se poate observa, însa, din datele de mai sus și ca la fiecare 9-10 zile, a fost demarat din oficiu câte un astfel de dosar.

Astfel de cifre ridica întrebări și au generat susțineri de conjunctura unor segmente nereformiste, contând și în unele supra-reacții din ultimii ani care au vizat destul de nesubtil „aruncarea copilului cu apa din copaie”.

4.3. 7 Înființarea secției speciale de investigare a magistraților

Secția pentru investigarea magistraților a fost înființata acum aproximativ 2 ani. Recent au fost organizate de catre Ministerul Justiției consultari pentru a culege opinia magistraților cu privire la oportunitatea menținerii sale.

Merita menționat ca filozofia unor astfel de departamente speciale are și argumente pro.

În general, magistrații (și nu doar ei) sunt reticenți sa-și evalueze aspru colegii, fiind vorba și de reflexul uman de a gândi ca oricine poate ajunge într-o situație de a greși. Pe fondul supra-încarcerii cu dosare de care am vorbit mai sus, tinzi sa devii și fara sa-ți dai seama mai înțelept cu colegii.

Destui judecatori par sa și vada în înființarea unei secții speciale un fel de contra-partida la DNA, precepta parțial, prin prisma datelor statistice de mai sus, ca un fel de secție speciala deja în activitate doar ca la îndemâna mai degraba a procurorilor și care a avut episoade de presiune asupra judecătorilor.

Cred ca în România trebuie, totuși, încetat într-un fel sau altul mai întâi războiul elitelor înainte ca un astfel de departament sa poate avea o baza rezonabila.

Motivul fundamental este acela ca o instituție care are astfel de competențe, este împinsa automat sa-și gaseasca de lucru... Pe fondul politizarii actuale a mai oricarui subiect legat de justiție, precum și a gradului actual de încărcare cu dosare, așa ceva nu are cum sa duca la ceva bun în medie.

Pe de alta parte, nu trebuie ignorate nici unele din motivele din spatele discuției, evocate și mai sus.

4.3.8 Lipsa unui raspuns clar la criticile și suspiciunile legate de modul de alocare a unor dosare și de compunere a unor completuri

Ca idee, alocarea aleatorie nu poate fi chiar aleatorie întotdeauna, putând aparea aspecte de complexitate cumulata excesiva sau de indisponibilitate umana care sa necesite o decizie administrativa specifica.

Problema a fost mai mult ca nu s-a raspuns clar sau convingator suspiciunilor ca excepțiile nu ar fi întotdeauna obiective și ca deciziile de alocare în acele cazuri nu ar fi fundamentate pe criterii transparente, solide și aplicate consecvent. Este un aspect care poate fi lamurit/remediat ușor și care ar contracara multe speculații.

5 Situația actuala – situație buna în medie, dar stagnare și chiar regres în privința ponderii independenței la nivelul de vârf al sistemului

5.1 În medie, stam mult mai bine ca acum 30 de ani

Nu se poate compara subordonarea politica cvasi-instituționalizata a justiției din 1989 și oscilațiile mari de calitate a actului de justiție din primii aproximativ 15 ani de după 1989 cu situația actuala.

Faptul ca justiția din România, în medie, a progresat mult este, cred, vizibil pentru orice jurist onest.

De exemplu, dând la o parte surprize placute sau nu rezultând din greșeli ale oponentilor sau de informații ascunse de propriul client, procentul de rezultate în instanța anticipabile (macar în esența) este foarte însemnat în ziua de astazi, mult mai mare decât, de exemplu, acum 20 de ani.

Pentru mulți români, aceasta afirmație poate fi surprinzatoare, dar cred sunt puțini juriști în România care, la o analiza obiectiva, sa nu împartașeasca aceasta parere comparativa.

De asemenea, unele dintre cele mai nocive masuri care vizeaza justiția nu au apucat înca sa produca efecte notabile pentru moment și se poate înca acționa.

5.2 Unele aspecte de avut în vedere pe ansamblu

Cele de mai sus nu înseamna ca nu sunt probleme mai generale. Supra-încarcarea magistraților ramâne o problema cu totul semnificativa care afecteaza rapiditatea și calitatea actului de justiție.

De asemenea, concurența mare la admiterea la Institutul Național de Magistratura și pregătirea juridica lunga, peste medie, sunt de natura sa induca unor judecatori și procurori un spirit elitist excesiv. Combinația între acesta și corelarea scazuta a curriculei viitorilor magistrați cu caracteristicile, modul de operare și constrângerile sectorului privat poate deveni paguboasa pentru societate prin ignorarea sau înțelegerea deficitara a vieții reale economice și consecințelor practice ale unor decizii.

Cred ca un accent mai mare pe aspecte economice și stagii în sectorul privat (ar putea lua și forma unor serii de întâlniri cu asociații profesionale sau pe industrii de feedback și prezentari) ar trebui să fie parte integrantă din pregătirea unui viitor magistrat, inclusiv pe partea de formare continuă.

Nu trebuie importat modelul din Marea Britanie unde poți ajunge judecător doar după o lungă experiență în alte poziții, dar trebuie înțeles până la un punct și de ce fac englezii asta.

Nivelul contenciosului administrativ (când te judeci cu statul sau autorități locale) și cel penal dau percepția unui mediu uneori politizat, ceea ce este de avut în vedere cu echilibru și înțelepciune.

5.3 Scaderea ponderii independenței la segmentele de vârf ale sistemului de justiție

Cel mai important aspect de avut în vedere este, însă, acela că este absolut evident că segmente din justiție sunt implicate în prezent în lupte până la urma politice. Subiectivismul mecanismelor la baza majorității promovărilor pe funcții de conducere nu poate decât să alimenteze automat și regulat probleme în acest sens (și cu radiații în jos în tot sistemul), dincolo de calitatea individuală a multora dintre cei în cauză.

Acest aspect a început deja să transpara din ce în ce mai clar și într-o serie de documente internaționale de tipul menționat mai sus și de o manieră care ar trebui să îngrijoreze.

Dincolo de rapoartele internaționale, în termeni simpli, nu se poate susține că o justiție are un grad de independență adecvat atunci când, de exemplu, la nivelul unei instituții cheie, precum Consiliul Superior al Magistraturii, se abordează de ani de zile mai orice subiect de pe ordinea de zi de importanță politică într-un mod evident politizat, știindu-se, de obicei, dinainte poziția majorității membrilor în funcție de ce se va discuta.

Desigur, contează mult și valențele morale mai largi implicate de fiecare decizie și trebuie înțelese cât mai corect și motivațiile complexe din spate (care pot fi diferite, în funcție de cazul în discuție).

Problema principală este că așa ceva generează automat gândul că abordările pot fi similare și în sala de judecată. Adică, se generează o percepție că abordările în instanță pot fi subiective pentru că:

1. una dintre părți e văzută ca opozant politic activ;
2. una din părți e văzută ca opozant politic pasiv (a opinat într-un sens contrar curentului susținut de magistrat, simpatizează un oponent sau e neutră într-o situație în care se dorește implicarea);
3. subiectul în discuție poate avea, direct sau indirect, miza politică relevantă; sau
4. odată adoptate poziții subiective, devine mult mai simplu psihologic de procedat similar în alte cazuri.

6. Ce ar fi de făcut?

Ca principiu, unele episoade din alte țări, inclusiv occidentale, arată că fenomenul justiției nu trebuie văzut naiv sau deconectat de factorul uman și convingerile personale ale celor implicați sau chiar de unele tendințe de încercare de influențare oculta.

Pe de altă parte, fără o justiție echilibrată și independentă în mare măsură, niciun stat nu poate fi prosper în lumea actuală la nivelul populației largi.

Este, deci, foarte important să fie susținută constant calitatea și independența sistemului de justiție, iar abordările subiective să fie contracarate ferm și în nici un caz să nu fie încurajate sistemic.

Legat de aparatul de justiție, cel mai eficient ar fi probabil de procedat la o resetare suficient de largă a luptei elitelor de facto pentru o masă critică masivă în direcții de progres și stabilizare de termen lung.

Între timp, este esențial să fie dezbatute și stabilite public niște linii roșii pentru ca toată lumea să știe când cineva sare calul (indiferent de ce clamează ca apara), atât la nivel pur politic, cât și la nivelul membrilor aparatului de justiție propriu-zis.

Aceste linii ar putea include:

1. Protejarea salariilor aparatului de justiție (în sens larg, inclusiv grefieri, poliție, și servicii). De exemplu, inflația adunată de la ultimele mariri, inclusiv cea de 5% de anul trecut și cea de aproape 5% de anul acesta, ar trebui acoperită prompt.

Desigur, pastrarea valorii salariilor este un aspect important pentru toți românii, dar orice erodare în acest domeniu ar avea consecințe mult mai costisitoare în toată societatea.

2. Scăderea rapidă către un nivel rezonabil a gradului de încărcare cu dosare pe judecător, procuror, polițist, etc.

Aceasta necesită completarea schemelor de personal în deficit și largirea schemelor cu totul în destule cazuri.

În prezent, un procent important din schemele de personal ale diferitelor instanțe și parchete (și așa sub-dimensionate) nu este ocupat și ar trebui completat cu profesioniști de nivel similar cât de rapid se poate.

La rândul său, aceasta necesită:

a. creșterea numărului de locuri la examenele naționale, inclusiv pentru admiterea la INM

Ar fi mult mai bine de marit rezonabil acest număr acum (de exemplu, cu 50% sau chiar 100%), decât de crescut mult mai mult (într-un mod care într-adevăr ar risca să afecteze calitatea din sistem), sub imperiul panicii și blocajelor peste 5-7 ani.

b. pastrarea duratei studiilor INM la un nivel decent (cel inițial),

c. eliminarea posibilităților atractive de pensionare înainte de o vârstă mult mai conectată la ce se întâmplă în restul societății și în lume.

La nivel individual, revenirea la o vârstă normală de pensionare poate fi frustrantă, dar trebuie înțeles că nu este admisibilă o astfel de „mită” legală din orice perspectivă care ia în calcul interesul general.

Asigurarea în continuare a unui venit Vest-european și protejarea puterii de cumpărare împotriva inflației, precum și asigurarea unui grad de încărcare mult mai decent, pe lângă celelalte drepturi actuale,[8] ar reprezenta o contra-partidă rezonabilă și constructivă din partea societății.

Pentru că, oricum, nu se va rezolva cu totul problema deficitului de personal într-un singur an, în paralel ar trebui analizată detaliat și tipologia unor dosare pentru a vedea în ce măsură unele probleme de supraîncărcare țin de proasta legislație și pot fi rezolvate sau rebalansate cu măsuri de reechilibrare a unor competențe.

Pe partea de deficit al schemelor actuale, trebuie înțeles, astfel, că echilibrul trebuie asigurat pe tot lanțul. Dacă deficitul este de 7% la curțile de apel, dar de 20% la nivel de judecătorii, multe probleme vor corespunde mai degrabă procentului de 20%, decât celui de 7%.

2. Organizarea de concursuri de promovare transparente și cu minimizarea elementelor non-juridice. Rolul actual în promovarea unor elemente non-juridice ambigue, precum și privilegierea interviului ca modalitate de promovare în magistratura nu au cum să contribuie la consolidarea unei justiții independente, ci la stimularea “bisericuțelor” și subiectivismului.

3. Reducerea masivă a situațiilor de interimat prin concursuri serioase și transparente;

4. Remedierea vacuumului legislativ dat de deciziile Curții Constituționale, dar cu maximă atenție la echilibru și moderație și cu luarea în considerare a bunelor practici internaționale recomandate de Comisia de la Veneția și de organisme cu reputație similară.

5. Protejarea atentă a principiului alocării aleatorii a dosarelor.

Criteriile luate în calcul de soft-ul relevant, în plus de ordinea intrării dosarelor, precum și modul de control, ar trebui detaliate public, comparate cu abordarea din țări cu tradiție mai lungă și bună percepție a independenței justiției și supuse dezbaterii publice (în prezent, nu este cazul, fiind generată suspiciune).

Acest aspect este foarte important și pentru corecta relaționare cu magistrații la modul general.

România nu are în prezent un sistem de puncte de complexitate pe caz și dacă nu se aplică consecvent un sistem obiectiv și transparent de alocare, se poate ușor timora și persecuta un magistrat prin simpla supra-încărcare cu dosare complexe (chiar dacă numărul este similar sau chiar mai mic).

În orice caz, justiția este un domeniu absolut cheie și în care un stat trebuie să supra-investească proporțional (atât financiar, cât și în privința promovării principiilor) dacă dorește ca lucrurile să meargă bine pe multe alte planuri.

NOTE _____

1 Conform raportului CSM pe anul 2018 (disponibil la: <https://www.csm1909.ro/267/3570/Rapoarte-privind-starea-justitiei>), aproximativ 12% din deciziile judecătorești în prima instanță sunt atacate în România.

2 A se vedea studiile CEPEJ (European Commission for the Efficiency of Justice) – de exemplu, Studiul no. 26/2018 European judicial systems. Efficiency and quality of justice; este disponibil pe site-ul CEPEJ.

3 RAPORT AL COMISIEI CĂTRE PARLAMENTUL EUROPEAN ȘI CONSILIUL privind progresele realizate de România în cadrul mecanismului de cooperare și de verificare (Bruxelles, 22.10.2019 COM(2019) 499 final) –

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/progress-report-romania-2019-com-2019-499_ro.pdf

4 <https://rm.coe.int/raport-de-follow-up-referitor-la-raportul-ad-hoc-privind-romania-regul/1680965689>.

5 [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2019\)014-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2019)014-e) - Avizul Comisiei de la Veneția pe OUG 7/2019 de modificare a legilor justiției.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2018\)021-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2018)021-e) Avizul Comisiei de la Veneția pe modificările la Codul penal și Codul de procedură penală.

6 Everyone has a plan 'till they get punched in the mouth. Mike Tyson.

7 Date conform comunicatului de presă DNA Nr. 232/VIII/3 din 7 martie 2019, completat cu o actualizare în data de 8 martie 2019 cu privire la perioada 2002-2018 – <http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=9322>.

8 Conform Legii nr. 303/2004 privind statutul judecatorilor și procurorilor.